

»Obstaja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska*«
Čebelarji družine Rothschutz z gradu Podsmreka pri Višnji Gori

Družina Rothschutz in čebelnjak na graščini Nova vas pri Radečah (1856)

Oče Filip

Kje je oče Filip rojen ni poznano, ugiha se, da izvira iz okolice Dolenjskih Toplic. Spretno je ponaredil dokumente in si pridobil plemiško poreklo. Večino svojega življenja je preživel v Šleziji. Postal je častni doktor filozofije in častni član več znanstvenih družb. V zapisu Vereinzur Hebung der Bienenzucht (1873) je podatek, da je bil docent za čebelarstvo na univerzi v Breslau. Leta 1835 se je poročil s plemkinjo Frideriko Petronelo Hungs. V prvem zakonu se je rodil (1836) kot edinorojenec Emil Rothschutz, ki je bil krščen kot baron. Leta 1856 je kupil graščino Nova vas pri Radečah. Napisal in objavil je prvi opis kranjske čebele in začel je s trgovlino s čebelarni. Po odkritju prevare s plemiškim poreklom je bil oče Filip v zaporu, kjer je leta 1889 naredil samomor.

Sin Emil Rothschutz

Emil Rot(h)schutz (Roschutz, Rožič) (v nadaljevanju R.), čebelar, veletrgovec s čebelarni, je rojen 7. avgusta

sta 1836 v Aachenu. Po končanem študiju kmetijstva se je leta 1856 stalno naselil na Kranjskem, na očetovo graščino Nova vas pri Radečah na Dolenjskem, ki jo je sin Emil prevzel leta 1859. Istega leta se je poročil z grofco Antonijo Lichtenberg. Rodilo se jima je deset (12?) otrok. Leta 1866 se je družina preselila na grad Podsmreka pri Višnji Gori, ki ga je pododovala žena.

Emil Rothschutz je nadaljeval s trgovino s čebelarni. Leta 1865 je postal redni član Kranjske kmetijske družbe in veliko je prispeval k pospeševanju slovenskega čebelarstva. Ustanovil je (1868) prvi kranjski trgovski čebelnjak. Tako je na široko odprl trgovino s kranjskimi čebelarni in čebelarstvo opremo ter prispeval k širjenju kranjske čebele v Evropi in svetu.

Dejaven je bil tudi kot umni kmetovalec. Bil je uspešen pridelovalec in izvoznik lanu, posebne sorte krompirja, odporne na krompirjevo gnilobo, poimenoval Rothschutzov krompir in novega načina pridelovanja bobna. Njegov izum je tudi kranjavajec (droži, navadno v obliki hlebčkov) – kranjski kvašeni hlebčki. To je vrsta suhega kvašenega testa, ki je sestavljen iz vinske droži in prosene moke.

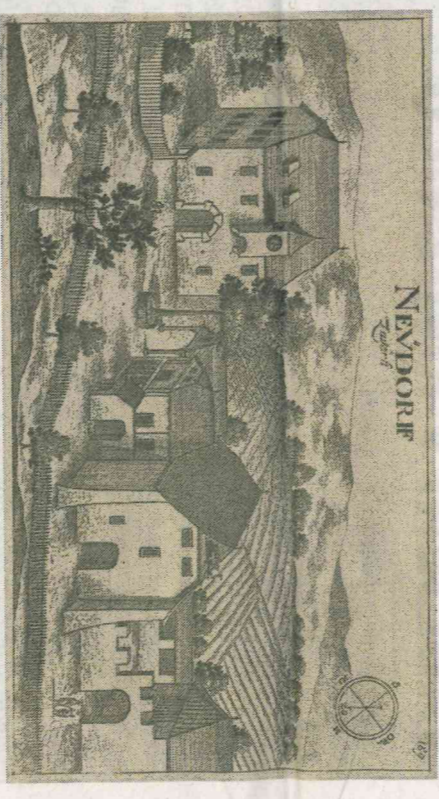
Skupaj z duhovnikom Josipom Jeričem in posestnikom ter odvetnikom dr. Razlagom je dal pobudo ter tuji soustanovil (1873) Kranjsko društvo za umno čebelarstvo, ki mu je predsedoval v letih 1873–1875. Z ustanovitvijo društva sta začeli izhajati reviji Slovenska čebela (1873–1882) in Die Kräiner Biene (1873–1875), ki jo je urejeval. Izdelal je predlog in program za če-

Osmrtnica

belarsko šolo na gradu Podsmreka pri Višnji Gori (1873, 1874), kar pa ni uspelo. Sodeloval je s tujimi strokovnjaki na področju čebelarstva. Še posebej je pomembno njegovo sodelovanje z doc. čebelarstva dr. Pollmannom na kmetijski akademiji v Popelsdorfu, ki je dal leta 1875 kranjski čebeli znanstveno poimenovanje: APIS MELLIFICA CARNICA. Posredoval mu je kranjske čebele in tako prispeval k vpisu kranjske čebele v zoološko sistemsko medonosni čebel (1879) – podvrsta Apis mellifera carnica, Pollmann 1879. Wiener Landwirtschaftliche Zeitung (1882) ga je uvrstil v dvanajsto časti (Ehrenhalle) zaslužnih za kmetijstvo na Avstro Ogrskem.

Umril je 21. februarja 1909 v Podsmreki pri Višnji Gori, pokopan je na pokopališču pri farni cerkvi v Višnji Gori. Kje je njegov grob, se še vedno ugiha in išče.

Neudorf (Zavrh) (Valvasor 1679)

Domnevni grob Emilia Rothschutzca (foto: Andrej Šalehar)

Leta 1856 je dr. Philipp Rothschutz kupil graščino Zavrh v Dolah pri Ljutju, poimenovala tudi Nova vas pri Radečah (Neudorf), kjer je bil tudi čebelnjak. Opazil je, da so te čebele po zunanosti in lastnostih drugačne od nemških, ki jih je poznal. V tedaj vodilni čebelarški reviji Bienenzeitung je leta 1857 objavil članek Aus Unterkrain (Z Dolenjske), kjer je te čebele opisal in jih ponudil nemškim čebelarjem. Uredništvo jo je v pripisu poimenovalo Die Krainische Biene (Kranjska čebela). To je prvi podrobni opis kranjske čebele. *Odlomki iz knjige Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschutz zasl. prof. dr. Andrej Šalehar Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani (se nadaljuje)

Naše kašče

Domoznanski krožek Univerze za tretje življenjsko obdobje v Ivančni Gorici je v šolskem letu 2016/2017 proučeval kašče v naši občini. Nekaj najzanimivejših primerkov te ljudske stavbne dediščine predstavljajo v našem glasilu.

Med zidanimi kaščami v naši občini je najbolj nenavadna Grajžarjeva v Šentpavlu. S ceste je ni težko prepoznati, z dvorišča pa je bolj podobna dvorcu. Tak videz ji daje arkadni hodnik, ki so ga prvotnemu poslopiju prizidali kasneje, a ni znano, kdaj. Rojstno leto kašče 1868-69 pa je vgravidano v kletna in v kaščina vrata.

Podkleteno poslopie je večprostorsko. V kaško vodijo stopnice navzgor na ganek, od tam pa vrata na hodnik. Na levi strani hodnika je deljansko kašča, ki je največji prostor. Desno od hodnika sta dve bivalni sobi, ki sta bili včasih namenjeni služinčadi. Na koncu ganke je stranišče. Klet je dvoprostorska,

vsak prostor ima svoj vhod. V enem je danes vinska klet, v drugem shramba za različne stvari. V kašči je deset velikih predalov in skrinja. Sprednje strani predalov so zgovorno knjigovodstvo. Na njih so zapisane vrste žita, ki so bile tu shranjene, namembnost žita (za seme ali za hrano) in količina žita v mernih. Tudi ganek je služil shranjevanju živil. Pod stropom so ranke za sušenje mesnin, ob vhodu pa zanimiva kamnita posoda za mast. V zadnjem času pa je ganek dobil povsem novo poslanstvo. Odkrili so ga organizatorji porok in nanj se prihajajo fotografirati mladoporočenci.

Knjigovodstvo na predalu

Posoda za mast

Tukaj se razgledujejo mladoporočenci

Razumljivo je, da je tako velika kašča potrebna samo veliki kmetiji. Poleg velikih površin svoje zemlje Medvedovi obdelujejo še najeto, saj imajo v najemu svojo nekdanjo zemljo, ki je bila po 2. svetovni vojni nacionalizirana. V Šentpavlu je še nekaj velikih kmetij. Domnevno so nastajale ob koncu 18. in v začetku 19. stoletja. Parcele gospostva bližnje graščine Grumlof je tedaj po zmernih cenah prodajal verski sklad. Ko je cesar Jožef II. razpustil samostane, je bil Grumlof namreč v lasti kostanjeviškega samostana.